

اهمیت قصه‌گویی در تقویت مهارت‌های خواندن و نوشتن دانش‌آموزان ابتدایی و نقش آن در درمان اختلالات یادگیری

مقدمه

قصه‌گویی یکی از کهن‌ترین و مؤثرترین شیوه‌های آموزش در تاریخ بشر است. انسان‌ها پیش از اختراع خط، تجربه‌ها، ارزش‌ها و دانش خود را از طریق داستان منتقل می‌کردند. امروزه نیز پژوهش‌های علوم تربیتی، روان‌شناسی و زبان‌شناسی نشان می‌دهد که قصه‌گویی تنها یک فعالیت سرگرم‌کننده نیست، بلکه ابزاری قدرتمند برای رشد مهارت‌های زبانی، شناختی، اجتماعی و عاطفی کودکان به شمار می‌رود. در دوره ابتدایی که پایه‌های سواد خواندن و نوشتن شکل می‌گیرد، استفاده هدفمند از قصه می‌تواند کیفیت یادگیری را به طور چشمگیری افزایش دهد و حتی در کاهش اختلالات خواندن و نوشتن نیز نقش درمانی داشته باشد. پژوهش‌های مختلف نشان داده‌اند که مهارت روایت شفاهی، پیش‌بینی‌کننده مهمی برای موفقیت کودکان در نوشتن و درک مطلب است.

نقش قصه‌گویی در تقویت مهارت خواندن

قصه‌گویی کودک را با ساختار زبان، واژگان جدید، جمله‌بندی صحیح و ترتیب منطقی رویدادها آشنا می‌کند. هنگامی که کودک به داستان گوش می‌دهد، مغز او هم‌زمان بر درک معنا، پیش‌بینی اتفاقات، تحلیل شخصیت‌ها و ارتباط میان جمله‌ها تمرکز می‌کند. این فرآیند باعث افزایش درک مطلب، روان‌خوانی و علاقه به مطالعه می‌شود.

دانش‌آموزانی که به طور مستمر در معرض قصه‌گویی قرار می‌گیرند:

- دایره واژگان گسترده‌تری دارند.

- متن را روان‌تر می‌خوانند.

- مفهوم جملات را بهتر درک می‌کنند.

- قدرت پیش‌بینی و استنباط آنان افزایش می‌یابد.

- انگیزه بیشتری برای مطالعه کتاب پیدا می‌کنند.

نقش قصه‌گویی در تقویت مهارت نوشتن

نوشتن، بازتابی از توانایی تفکر و سازماندهی ذهن است. کودک ابتدا داستان را در ذهن خود می‌سازد، سپس آن را به زبان می‌آورد و در نهایت می‌تواند آن را بنویسد. بنابراین قصه‌گویی پلی میان زبان شفاهی و زبان نوشتاری ایجاد می‌کند.

پژوهش‌ها نشان می‌دهد کودکانی که داستان تعریف می‌کنند یا به بازگویی داستان می‌پردازند:

- انشاهای منسجم‌تر می‌نویسند.

- جمله‌های کامل‌تر و صحیح‌تری تولید می‌کنند.

- از واژگان متنوع‌تری استفاده می‌کنند.

-خلاقیت بیشتری در نوشتن دارند.

-خطاهای نگارشی و دستوری کمتری مرتکب می‌شوند.

قصه‌گویی و درمان اختلالات خواندن و نوشتن

یکی از کاربردهای ارزشمند قصه‌گویی، کمک به دانش‌آموزان دارای اختلالات یادگیری مانند نارساخوانی (دیسلکسی)، نارسانویسی (دیسگرافیا) و ضعف در درک مطلب است.

قصه‌گویی از چند مسیر به درمان این مشکلات کمک می‌کند:

۱. تقویت آگاهی واج‌شناختی

کودک هنگام شنیدن داستان، صداهای زبان، قافیه‌ها و شباهت واژه‌ها را بهتر تشخیص می‌دهد که این مهارت یکی از پایه‌های اصلی یادگیری خواندن است.

۲. افزایش حافظه شنیداری

دنبال کردن شخصیت‌ها، رویدادها و ترتیب داستان، حافظه فعال کودک را تقویت می‌کند و این موضوع در خواندن و نوشتن بسیار مؤثر است.

۳. گسترش دامنه واژگان

کودک با واژه‌های جدید و کاربرد صحیح آن‌ها آشنا می‌شود و هنگام خواندن یا نوشتن با کلمات ناآشنا کمتر دچار مشکل خواهد شد.

۴. تقویت تمرکز و توجه

گوش دادن فعال به داستان باعث افزایش مدت زمان تمرکز و کاهش حواس‌پرتی می‌شود؛ موضوعی که برای دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری اهمیت زیادی دارد.

۵. کاهش اضطراب یادگیری

داستان فضایی ایمن و لذت‌بخش ایجاد می‌کند. کودکان در چنین فضایی بدون ترس از اشتباه، راحت‌تر صحبت می‌کنند، می‌خوانند و می‌نویسند.

۶. تقویت توالی و سازمان‌دهی ذهن

بازگویی داستان، توانایی ترتیب دادن رویدادها را افزایش می‌دهد؛ مهارتی که در نگارش صحیح و درک متن نقش اساسی دارد.

نقش معلم در استفاده از قصه‌گویی

معلم می‌تواند با انتخاب داستان‌های مناسب سن کودکان و اجرای فعالیت‌هایی مانند پرسش و پاسخ، بازگویی داستان، نمایش عروسکی، نقاشی از داستان، کامل کردن پایان داستان و نوشتن ادامه آن، قصه‌گویی را به یک روش آموزشی مؤثر تبدیل کند. در بسیاری از نظام‌های آموزشی موفق جهان، قصه‌گویی بخشی جدایی‌ناپذیر از آموزش زبان و سواد پایه محسوب می‌شود و نقش مهمی در پرورش تفکر انتقادی، خلاقیت و مهارت‌های ارتباطی دانش‌آموزان دارد.

نتیجه‌گیری

قصه‌گویی تنها وسیله‌ای برای سرگرمی نیست، بلکه یکی از مؤثرترین روش‌های آموزش در دوره ابتدایی محسوب می‌شود. این روش با تقویت مهارت‌های شنیدن، سخن گفتن، خواندن و نوشتن، زمینه رشد همه‌جانبه کودک را فراهم می‌کند. همچنین شواهد پژوهشی نشان می‌دهد قصه‌گویی می‌تواند به عنوان یک مداخله آموزشی کم‌هزینه و اثربخش، در کاهش مشکلات خواندن، نوشتن و درک مطلب دانش‌آموزان دارای اختلالات یادگیری نقش مهمی ایفا کند

منابع (ترجمه فارسی)

اسپنسر، ترینا دی. و پیرس، چلسی. (۲۰۲۳)

عنوان مقاله: قصه‌گویی شفاهی در کلاس درس؛ فواید آن برای خواندن، نوشتن و رشد اجتماعی.

نشریه: معلم خواندن (The Reading Teacher)

جلد: ۷۶

شماره: ۵

صفحات: ۵۲۵ تا ۵۳۴

ناشر: انجمن بین‌المللی سوادآموزی (International Literacy Association) با همکاری انتشارات

جان وایلی و پسران. (John Wiley & Sons)

۲. نویسندگان: پژوهشگران دانشگاه آیدین ترکیه (۲۰۲۱)

عنوان مقاله: تأثیر داستان‌خوانی بر مهارت‌های درک داستان و بازگویی دانش‌آموزان پایه اول ابتدایی.

نشریه: مجله آموزش ابتدایی (Journal of Primary Education)

ناشر: دانشگاه آیدین ترکیه.

۳. نویسندگان: گروه پژوهشی دانشگاه آلبرتا کانادا (۲۰۲۳)

عنوان مقاله: مروری نظام‌مند بر ارتباط قصه‌گویی و آموزش نوشتن در دوره ابتدایی.

نشریه: مجله آموزش کانادا (Canadian Journal of Education)

ناشر: انجمن آموزش کانادا.

۴. نویسندگان: پژوهشگران حوزه آموزش و روان‌شناسی تربیتی (۲۰۱۰)

عنوان مقاله: کاربرد قصه‌گویی در پرورش مهارت‌های خواندن انتقادی دانش‌آموزان ابتدایی.

نشریه: مجله رویه‌های اجتماعی و علوم رفتاری (Procedia – Social and Behavioral

Sciences)

ناشر: الزویر. (Elsevier)

۵. نویسنده: میل ال. رایس (Mabel L. Rice) و همکاران. (۱۹۹۰)

عنوان مقاله: خواندن داستان برای کودکان پیش از یادگیری رسمی خواندن؛ ارتباط آن با موفقیت در

سوادآموزی. گردآورنده: یوسف خدایاری مدیر آموزشی و پرورشی دبستان سرآمد